

Journal of Social Intervention: Theory and Practice –
2024 – Volume 33, Issue 3, pp. 146–149
<http://doi.org/10.18352/jsi.854>

ISSN: 1876-8830

URL: <http://www.journalsi.org>

Publisher: Hanze University of Applied Sciences /
NHL Stenden University of Applied Sciences
Open Access Journals

Copyright: this work has been published under a
Creative Commons Attribution-Noncommercial-No
Derivative Works 3.0 Netherlands License

Micha de Winter. **Medemenselijk opvoeden.**

**Samenlevingspedagogiek voor een hoopvolle en
daadkrachtige generatie.** Amsterdam: SWP, 2024,
pp. 164. ISBN 978-90-8560-327-6 €24,95

BOOKS

JOSJE VAN DER LINDEN

Josje van der Linden is Universitair docent Leven lang leren, Rijksuniversiteit Groningen en UNESCO *chair holder Lifelong learning, youth and work*, Gulu University, Uganda.

E-mail: c.j.van.der.linden@rug.nl

MEDEMENSELIJKHEID

“Medemenselijkheid moet je actief en bewust bevorderen, dat is de overtuiging die mij drijft en ik hoop de lezer ook”. De laatste zin van De Winters boek laat zien waar hij staat en typeert ook de makkelijk leesbare stijl waarin het boek geschreven is. In deze tijd van polarisatie, oppervlakkige oordeelsvorming en onbegrepen gedrag is medemenselijkheid geboden, maar dit is niet vanzelfsprekend in iedereen aanwezig. Het moet ontwikkeld en onderhouden worden. Dat is de aantrekkelijke basisstelling van dit boek. In zes opstellen met een inleiding en een epiloog onderbouwt en ontwikkelt De Winter deze basisstelling begripsmatig met verwijzing naar voorbeelden uit de pedagogische praktijk en de

actualiteit. Ik noem ze 'opstellen', omdat ze afzonderlijk te lezen zijn en sommige ook afzonderlijk verschenen zijn. Achtereenvolgens komt aan bod: samenlevingspedagogiek en het belang van hoop, agency als uitdaging en beleidsfilosofie, hoopgevende jeugdzorg en medemenselijk opvoeden.

SAMENLEVINGSPEDAGOGIEK EN HOOP

De Winter introduceert de term 'samenlevingspedagogiek' als volgt. Lange tijd werd pedagogiek gedomineerd door waardenoverdracht gekoppeld aan religieuze en ideologische zuilen. Als reactie hierop ontstond de empirisch-analytische pedagogiek waarin waarden zijn uitgebannen en 'objectief' gemeten data centraal staan. Beide benaderingen slaan de plank mis, omdat ze geen oog hebben voor de stem en het handelend vermogen van kinderen en jongeren. De generaties die nu opgroeien hebben behoefte aan een pedagogiek, die daar wel oog voor heeft en hoop geeft op een samenleving waarin mensen, met al hun verschillen, samen vormgeven aan hun leven. Gezien de gewelddadige manier waarop veel mensen hun conflicten tegenwoordig op menen te kunnen lossen, is dat laatste niet vanzelfsprekend. Onder anderen refererend aan de pedagoge Lea Dasberg, die al in 1980 een 'hulde aan de hoop' bracht in haar oratie (Dasberg, 1980), stelt De Winter dat jonge mensen hoop en optimisme nodig hebben. Voor opvoeders geeft De Winter een viertal aanwijzingen om deze kwaliteiten te bevorderen: Handelingsperspectieven cultiveren, impulsieve oordelen en verlangens Onderbreken, Optimisme voorleven en actieve Participatie bevorderen (let op het anagram!).

AGENCY ALS UITDAGING EN BELEIDSFILOSOFIE

Het is niet voldoende om jongeren een stem te geven, om te luisteren naar hun mening, ze moeten ook het vertrouwen en vermogen kunnen ontwikkelen om zelf te handelen, om zelf bij te dragen aan een samenleving waarin ze gehoord worden en serieus genomen worden. De Winter gebruikt hiervoor de moeilijk te vertalen Engelse term '*agency*'. Net als Giddens (1979) plaatst De Winter *agency* niet tegenover de al bestaande samenlevingsstructuur, maar benadrukt hij dat jongeren deze structuur mede vorm kunnen geven en daarvoor uitdrukkelijk de ruimte moeten krijgen. Dat laatste is tijdens de jaren dat Covid 19 de openbare ruimte domineerde, te weinig gebeurd. Kinderen en jongeren hebben toen niet de ruimte gekregen om mede vorm te geven aan een leefbare en veilige openbare leefruimte op de plekken, die voor hen betekenisvol zijn. Dit liet zien dat de kansen om *agency* te ontwikkelen ongelijk zijn verdeeld. Bestaande scheidslijnen in de samenleving zijn daardoor tijdens de Covid-jaren verder verdiept.

HOOPGEVENDE JEUGDZORG EN MEDEMENSELIJK OPVOEDEN

De jeugdzorg gaat gebukt onder problemen die een maatschappelijke oorzaak hebben: toenemende armoede, discriminatie, ongelijke kansen. Jongeren raken gefrustreerd en gaan gedrag vertonen dat gelabeld wordt met etiketten als adhd en autisme (zie bv Batstra, 2023). Hierdoor worden maatschappelijke problemen en de onmacht van de jeugdzorg bij de jongeren neergelegd: zij hebben een stoornis en zijn het probleem in plaats van de hen omringende context. Om jongeren uit deze vicieuze cirkel te halen en een positieve, hoopvolle uitweg te geven, is maatschappelijke basiszorg nodig, waarin de begeleiders van jongeren hun taak serieus nemen en luisteren, maar ook met hen in discussie gaan. Daarnaast is er professionele gezins- en jeugdhulp nodig waarin de professionals die met de jongeren en gezinnen werken, de hen toevertrouwde problemen in hun context benaderen.

Medemenselijk opvoeden is gebaseerd op oog voor de ander, empathie, inlevingsvermogen (zie bv Nussbaum, 1997) tussen hulpverleners en jongeren, maar ook tussen jongeren onderling. In de huidige geïndividualiseerde maatschappij zoeken jongeren verbinding met gelijkgestemden. Dit kan leiden tot polarisatie tussen groepen gelijkgestemden waarbij geen ruimte meer is voor onderlinge empathie en inleving. Omdat in opvoeding en onderwijs verschillende groepen samen komen, zou hier juist aan verbinding en oog voor elkaars werkelijkheid gewerkt kunnen worden. Elke leerling kan zich dan ontwikkelen als individu, maar ook leren samenwerken met anderen waarbij verschillen minder van belang worden.

ER ONTBREEKT EEN HOOFDSTUK

Laten we nog eens stil staan bij de laatste zin van het persoonlijke verhaal van De Winter waarmee het boek afsluit: "Medemenselijkheid moet je actief en bewust bevorderen, dat is de overtuiging die mij drijft en ik hoop de lezer ook". Ik ben zo'n lezer, u bent misschien zo'n lezer. Als UNESCO *chair holder* organiseerde ik deze zomer een *summer school* over *Social entrepreneurship and mental resilience* op de universiteit van Gulu in Noord-Oeganda. Er waren 44 deelnemers uit verschillende landen, met verschillende opleidingen en praktijkervaringen, verschillende leeftijden, verschillende moedertalen. Het was een aaneenschakeling van uitwisseling, elkaar leren kennen en samen op onderzoek uitgaan in en om de stad Gulu. Het meest indrukwekkend was het verhaal van Patrick, die als jongen van 11 door rebellen was ontvoerd en gemolesteerd, vervolgens in het ziekenhuis niet goed geholpen werd, op school buitengesloten werd, maar zich toch telkens gesteund wist door enkele behulpzame anderen waardoor hij de veerkracht ontwikkelde om

door te gaan. Hoe kreeg hij dit voor elkaar? Maar ook: hoe kregen degenen die hem hielpen het voor elkaar? Hoe konden zij, in extreem moeilijke omstandigheden, hun medemenselijkheid laten spreken? Hadden zij een medemenselijke opvoeding gehad? Brachten zij het op om Patricks schoolkameraadjes, of ten minste enkelen daarvan, medemenselijk op te voeden? Hoe ging dat dan? Wat hadden ze voor ogen? Hoe overwonnen ze moeilijkheden?

Dit zijn de vragen die de laatste zin van De Winters boek oproept en die in een nieuw hoofdstuk (opstel) behandeld hadden kunnen worden. Ik lees in elk hoofdstuk aanknopingspunten, maar had die zo graag bij elkaar zien staan als oriëntatie en ondersteuning voor degenen die medemenselijk opvoeden in de praktijk (proberen te) brengen. Ik beveel het boek van harte aan voor opleidingen tot pedagogische en sociale professionals in de ruime zin van het woord, maar de hoe-vraag blijft wat onderbelicht. Hoe kunnen betaalde en onbetaalde professionals medemenselijke opvoeders worden? Dan denk ik aan inclusiviteit en meertaligheid in het onderwijs, non-formeel onderwijs zoals een *summer school*, informele opvoedingspraktijken door ouders en verzorgers en vooral hoe er samengewerkt kan worden om muren te doorbreken die nu onoverkomelijk lijken te zijn. Ik weet niet of De Winter toen hij aan het schrijven was, al wist hoeveel hoger die muren zouden zijn, toen zijn boek verscheen. Laten we de uitdaging aannemen om samen te schrijven aan het ontbrekende hoofdstuk waarin aan de hand van praktijkvoorbeelden en participierend onderzoek daarnaar uitgewerkt wordt hoe medemenselijk opvoeden vormgegeven kan worden.

REFERENTIES

- Batstra, L. (2023). *ADHD: Macht en Misverstanden* (6e druk). Hilversum: Lucht.
- Dasberg, L. (1980). *Pedagogie in de schaduw van het jaar 2000 of hulde aan de hoop*. Meppel/ Amsterdam: Boom.
- Giddens, A. (1979). *The central problems of social theory*. Cambridge: Polity Press.
- Nussbaum. (1997). *Cultivating humanities. A classical defense of reform in liberal education*. Cambridge, MA: Harvard University Press.